

ΡΩΜΑΝΟΣ ΓΕΡΟΔΗΜΟΣ:
Η πανδημία μας έδωσε μια πρόγευση από το μέλλον

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην **Σένια Τούρκη**
xenia.tourki@phileleftheros.com

Λίγο πριν εκπνεύσει η πολύ δύσκολη αυτή χρονιά, που οι περισσότεροι θέλουν να αφήσουν πίσω τους, συζητούμε με τον Ρωμανό Γεροδήμο, αναπληρωτή καθηγητή Διεθνούς Πολιτικής και Δημοσιογραφίας στο πανεπιστήμιο του Βουρνεμουθ και συγγραφέα του βιβλίου «Ανταποκρίσεις από τον 21ο αιώνα για όσα βιώσαμε το 2020», αναζητώντας απαντήσεις για το πώς μπορούν στο μέλλον τα πράγματα να γίνουν καλύτερα. Υπήρξαν γεγονότα που αδιαμφισβήτητα θα επηρεάσουν σημαντικά τις εξελίξεις στο μέλλον. Η πανδημία του νέου κορωνοϊού αναδεικνύεται σε ισχυρό καταλύτη που διαμορφώνει

Η πανδημία μας έκανε να δούμε πόσο αξίζουν οι ανθρώπινες σχέσεις, το πώς βλέπουμε τον εαυτό μας, τι αξίζει τον χρόνο μας, τι αξίζει τα χρήματά μας

την πολιτική, την κοινωνία, την οικονομία, τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας και τις σχέσεις με τους γύρω μας. Η νίκη του Τζο Μπάιντεν στις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου αναδιαμορφώνει το πολιτικό σκηνικό των ΗΠΑ και δημιουργεί ελπίδες για αλλαγές στο διεθνές διπλωματικό σπέρμα.

Η Κίνα διεκδικεί με αξιώσεις να διαδραματίσει όλο και πιο σημαντικό ρόλο, καθώς απλώνει την σφαίρα επιρροής της σε ολόκληρο τον πλανήτη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει να διαχειριστεί την έξοδο της Βρετανίας και ταυτόχρονα να αντιμετωπίσει τα δικά της σοβάρια, δομικά προβλήματα και τις αντιφάσεις της στην άσκηση ουσιαστικής πολιτικής. Είναι σαφές, υποστηρίζει ο Έλληνας ειδικός, πως ο κόσμος μας αλλάζει και εμείς μαζί του το ίδιο. Οι τάσεις ήδη υπήρχαν, αλλά τώρα επιταχύνθηκαν. Εργασία, εκπαίδευση, πολιτική, τα πάντα. Η πανδημία μάς έδωσε μια πρόγευση από το μέλλον, ένα μέλλον στο οποίο -όπως φαίνεται- η τεχνολογία έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Η διαχείριση όλης αυτής της αβεβαιότητας μέσα στην οποία ζούμε δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η ανθρωπότητα όμως έχει περάσει και στο παρελθόν πολύ δύσκολες καταστάσεις, γι' αυτό και τώρα μπορεί να τα καταφέρει. Ο δρόμος είναι απλός, τονίζει ο Ρωμανός Γεροδήμος, δείχνοντας πώς σε προσωπικό επίπεδο αλλά και σε συλλογικό μπορούμε να αναπτύξουμε τους μηχανισμούς διαχείρισης της αλλαγής. Αρκεί να μην κάτοουμε με σταυρωμένα χέρια, περιμένοντας πως τα πάντα θα γίνουν από μόνα τους, αλλά θα εργαστούμε να κινητοποιηθούμε και εμείς και να γίνουμε μέρος του κόσμου μέσα στον οποίο ζούμε.

-Ας ξεκινήσουμε βάζοντας ένα στοιχείο. Ποιο πιστεύετε πως θα είναι το ποσοστό των ανθρώπων οι οποίοι την ώρα που θα αλλάξει ο χρόνος θα αναστενάζουν με ανακούφιση και θα σκεφτούν καλή ξεκουμπίδα 2020;

-Θα είναι σίγουρα πάρα πολύ μεγάλο, να πούμε πάνω από 90%. Παρόλα αυτά, προσωπική μου άποψη είναι πως ό,τι ζούμε είναι η ζωή μας και για αυτό πρέπει να το τιμάμε, να κάνουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε και να μαθαίνουμε όσα περισσότερα από τον χρόνο που περνά. Δεν είναι ωραίο να γκρινιάζουμε για το ότι μεγαλώνουμε ή ότι γερνούμε. Από την άλλη, όμως, υπήρξε μια εξαιρετικά δύσκολη χρονιά και ο κόσμος έχει την ανάγκη να τραβήξει μια γραμμή

Διαχείριση της αβεβαιότητας

-Το βιβλίο σας Ανταποκρίσεις από τον 21ο αιώνα περιγράφει έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει. Πώς διαχειρίζομαστε όλη αυτή την αβεβαιότητα, ειδικά στην εποχή της Covid-19;

-Πιστεύω ότι αν αντιληφθούμε τις αλλαγές και καταλάβουμε καλά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε, τα λάθη που γίνονται και τις ελλείψεις που υπάρχουν σε μηχανισμούς, θεσμούς, σε τρόπους ελέγχους, στη νομοθεσία, τότε μπορούμε να αναπτύξουμε μηχανισμούς διαχείρισης της αλλαγής και να γίνουμε πιο ανθεκτικοί. Εγώ δεν είμαι απαισιόδοξος, δεν θεωρώ ότι τα πράγματα είναι προδιαγεγραμμένα. Δεν πρέπει να ξεγράψουμε τόσο εύκολα όσα πετύχαμε. Σήμερα οι άνθρωποι είμαστε πιο μορφωμένοι, ζούμε περισσότερο, επικοινωνούμε, βλέπουμε τι γίνεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Και σε προσωπικό επίπεδο αλλά και σε συλλογικό μπορούμε να αναπτύξουμε τους μηχανισμούς διαχείρισης της αλλαγής. Αλλά πρέπει να εμπλακούμε. Δεν θα το κάνει κάποιος άλλος για μας, είναι καθαρά έργο του καθενός από εμάς. Και αυτό μπορεί να γίνει όταν ενδιαφερόμαστε, όταν ανoisούμε τα μάτια μας και αποδεχτούμε και άλλες απόψεις, όταν ακούσουμε, να ταξιδέψουμε. Να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να καταλάβουμε τον κόσμο μέσα στον οποίο ζούμε και όχι να θάβουμε το κεφάλι μας στην άμμο. Να βλέπουμε ποιος είναι οι πραγματικοί κίνδυνοί μας και να προχωρούμε μπροστά.

Αντλώνοντας μαθήματα και εμπειρίες από μια εξαιρετικά δύσκολη χρονιά

και να προχωρήσει μπροστά. Υπάρχει μια πολύ μεγάλη σοφία στην αλλαγή του χρόνου. Τι θα κάναμε αν δεν είχαμε έστω και μια νοητή επανεκκίνηση; Είναι πολύ σημαντικό να σκεφτόμαστε πως ό,τι έγινε έγινε και πως ξεκινούμε και πάλι από την αρχή.

-Βρέθηκαν όμως πολύ μεγάλα εμπόδια στο διάβα μας φέτος.

-Σαφώς. Κάποιοι σίγουρα πλήρωσαν πολύ μεγάλο τίμημα -έχασαν δικούς τους ανθρώπους, τις δουλειές τους. Πέρα από αυτό ήταν το ψυχολογικό τραύμα ειδικά για αυτούς που ζουν μόνοι τους, σχέσεις δοκιμάστηκαν, χάθηκαν ευκαιρίες και μεταιώθηκαν σχέδια. Ακόμη και τα πιο μικρά έχουν τη σημασία τους. Εκείνος που μάζευε λεφτά εδώ και πολύ καιρό για να πάει ένα ταξίδι και τελικά το μεταίωσε, για παράδειγμα, και αυτός είχε κόστος. Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους η ζωή φέτος ήταν σκληρή. Για αυτό και όλοι θέλουν η νέα χρονιά να είναι καλύτερη, όλοι ελπίζουν σε περισσότερα θετικές στιγμές. Ίσως γιατί η πανδημία δεν άφησε πτυχή της ζωής μας ανεπηρέαστη. Από τον τρόπο που ντυνόμαστε, το πώς δουλεύουμε, το πώς πάμε σχολείο, τις σχέσεις μας με τους άλλους, τα ταξίδια, το πώς κοινωνικοποιούμαστε, όλα έχουν επηρεαστεί.

-Υπάρχει κάποιο διδάγμα που μας αφήνει η πανδημία; Και αν ναι, το έχουμε μάθει ώστε

« Δεν μου αρέσει να βλέπω ανθρώπους που δεν μπορούν με τίποτα να βάλουν κάποια όρια στον εαυτό τους, που δεν έχουν μάθει να πειθαρχούν σε κάτι

να μην επαναλάβουμε τα ίδια λάθη;

-Ακόμη η πανδημία δεν έχει τελειώσει και βρισκόμαστε σε μια δύσκολη φάση της, οπότε είναι κάτι που δεν μπορούμε ακόμη να το δούμε τελειωσ αποστασιοποιημένα. Είναι δύσκολο να συνειδητοποιήσουμε τι έχουμε μάθει την ίδια ώρα που βιώνουμε μια κατάσταση. Πιστεύω όμως, οι περισσότεροι από εμάς επανεκτιμήσαμε κάποια πράγματα. Στερθήκαμε την ελευθερία μας, όπως επίσης και μικρά καθημερινά

πράγματα που τα παίρναμε ως δεδομένα. Επανεκτιμήσαμε απλές, βασικές αξίες. Οι παλαιότερες γενιές που είχαν περάσει από πολέμους, κατοχή, μεγάλες δυσκολίες είχαν τη σοφία να αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις, όμως σιγά - σιγά αυτές οι αναμνήσεις φεύγουν και είναι φυσικό η οικονομική ανάπτυξη, η ευμάρεια να φέρνουν μια λήθη. Η πανδημία μάς έκανε να δούμε πόσο αξίζουν οι ανθρώπινες σχέσεις, το πώς βλέπουμε τον εαυτό μας, τι αξίζει τον χρόνο μας, τι αξίζει τα χρήματά μας. Είναι τραγικό το ότι πρέπει να μεσολαμβάνουμε κάτι δύσκολο και δυσάρεστο για να πάρουμε ένα μάθημα, όμως πάντα έτσι λειτουργεί η ζωή.

-Η Covid-19 λειτουργεί ως καταλύτης σημαντικών αλλαγών. Πώς θα διαμορφωθεί η κανονικότητα στη μετά πανδημία εποχή;

-Δεν λέω πως η Ιστορία είναι προδιαγεγραμμένη, όμως υπήρχαν κάποιες τάσεις που μας έδειχναν προς τα που κινείται η κατάσταση, όπως για παράδειγμα ο ρόλος της τεχνολογίας. Η Covid-19 επιτάχυνε, ίσως και με βίαιο τρόπο κάποιες φορές, τάσεις που αργά ή γρήγορα θα γίνονταν, όπως για παράδειγμα η τηλεργασία, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η αλλαγή στον τρόπο επικοινωνίας. Όλα αυτά που ίσως να γίνονταν σε βάθος χρόνου τώρα ήρθαν πιο γρήγορα. Σε επίπεδο καθημερινότητας, θα έλεγα ότι

πήραμε μια μικρή γεύση πώς θα είναι το μέλλον.

-Έχουν γραφτεί πολλά για τις πρωτόγνωρες καταστάσεις που ζούμε και τις δυσκολίες που βιώνουμε. Είναι όμως τόσο τραγική η κατάσταση ή απλά αντιδρούμε σαν καλομαθημένα παιδιά μπροστά σε μια δύσκολη κατάσταση;

-Τα πάντα είναι σχετικά και για αυτό και δεν βιώνουν όλοι την πανδημία με τον ίδιο τρόπο, χωρίς αυτό να κάνει την υποκειμενική εμπειρία λιγότερο σημαντική, γιατί η προσομοίωση ήταν πάρα πολύ δύσκολη. Πιστεύω πως η αλήθεια είναι κάπου στη μέση. Πρέπει να έχουμε συνείδηση του πώς ζουν οι άλλοι άνθρωποι και ποια είναι η πραγματικότητα τους, αλλά ταυτόχρονα ως έχουμε και υπόψη πως ο καθένας μας κουβαλά το δικό του φορτίο. Σε κάποιο βαθμό ισχύει βέβαια και ότι κάποιες αντιδράσεις μας είναι υπερβολικές. Δεν μου αρέσει για παράδειγμα, και αυτό δεν το λέω επικριτικά, να βλέπω ανθρώπους που δεν μπορούν με τίποτα να βάλουν κάποια όρια στον εαυτό τους, που δεν έχουν μάθει να πειθαρχούν σε κάτι, που δεν έχουν τη δύναμη να βάλουν τον εαυτό τους σε δεύτερη μοίρα και να δώσουν την πρώτη σε κάποιους άλλους. Όταν βλέπω κάποιους να διαμαρτύρονται επειδή δεν θα πάνε σε ένα πάρτι ή επειδή δεν θα φτιάξουν τα νύχια τους σκέφτομαι πως όντως έχουμε καλομάθει.

Απώλεια της ήπιας ισχύος

-Η Κίνα ήταν η χώρα από την οποία ξεκίνησε η πανδημία και, αν ισχύουν τα στοιχεία που δίνει, και η πρώτη που την άφησε πίσω της. Πώς αυτό θα επηρεάσει τη θέση που διεκδικεί στο διεθνές πολιτικό σπέρμα;

-Ο Covid 19 λειτουργεί ως επιταχυντής και στην περίπτωση της Κίνας. Η αύξηση της ισχύος του Πεκίνου έχει αρχίσει εδώ και καιρό. Η χώρα ήδη έχει κάνει μια οργανωμένη και συστηματική εκστρατεία επέκτασης των οικονομικών, πολιτικών, διπλωματικών συμφερόντων σε όλο τον κόσμο, από τη Λατινική Αμερική μέχρι την Αφρική και την Ευρώπη. Υπήρχαν ήδη οι δομές για να δράσει, διαθέτει μεγάλη εσωτερική πειθαρχία στην οποία βασίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες, το οποίο της δίνει ένα μεγάλο πλεονέκτημα στην ανάληψη δράσης, ενώ έχει και έναν τεράστιο πληθυσμό. Όλα αυτά της δίνουν το πλεονέκτημα να εμφανίζεται πιο οργανωμένη και να έχει απαντήσεις την ώρα που οι υπόλοιποι αναζητούν βοήθεια. Η πανδημία ενίσχυσε την εικόνα της Κίνας, την ίδια ώρα που βγήκαν προς τα έξω οι αδυναμίες ενός πιο φιλελεύθερου μοντέλου, αυτού της Δύσης, το οποίο έχει βέβαια τα αρνητικά και τα θετικά του στοιχεία.

-Υπό τον Ντόναλντ Τραμπ καταγράφηκε μια σημαντική ένταση στις σχέσεις Ουάσινγκτον και Πεκίνου. Θα αλλάξει η κατάσταση όταν στις 20 Ιανουαρίου αναλάβει καθήκοντα ο Τζο Μπάιντεν;

-Επί της ουσίας δεν προβλέπω πως θα δούμε να καταγράφεται κάποια σημαντική αλλαγή. Ο ανταγωνισμός των δύο πιο ισχυρών χωρών του πλανήτη θα συνεχίσει

Ο υπόλοιπος κόσμος σταμάτησε σε ένα βαθμό να σέβεται και να φοβάται τις ΗΠΑ

να υπάρχει. Η αντίληψη που κατεστημένου των ΗΠΑ ότι θα πρέπει να μπουν κάποιου μηχανισμού αποτροπής ή ελέγχου της επέκτασης της Κίνας θα παραμείνει. Αυτό που θα αλλάξει είναι η δημόσια ρητορική της αμερικανικής Κυβέρνησης. Η ομάδα του Τζο Μπάιντεν θα είναι πιο οργανωμένη, πολύ πιο συνεκτική, πολύ πιο προβλεψίμη και πιο προσεκτική στην επιλογή των λέξεων που θα χρησιμοποιεί. Θα δούμε δηλαδή μια αλλαγή στη ρητορική. Όμως η πορεία ανταγωνισμού των δύο χωρών θα συνεχιστούν να υπάρχουν. Ενδεχομένως να δούμε ένα μίγμα ανδρόδυνας, δηλαδή άλλοτε να χρησιμοποιούνται πιο αυστηροί τόνοι και άλλοτε πιο διαλλακτικοί απέναντι στο Πεκίνο.

-Τι είδους αποτύπωμα αφήνει πίσω του ο Ντόναλντ Τραμπ; Πόσο έντονο

θα είναι η σφραγίδα του στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό των ΗΠΑ;
-Το εύκολο θα ήταν να πούμε πως τα διέλυσε όλα και πως αφήνει πίσω του συντριμμία. Πράγμα που σε ένα βαθμό ισχύει, αλλά ως μην ξεχνάμε πως τα πράγματα δεν ήταν ιδανικά όταν ανέλαβε την προεδρία των ΗΠΑ. Τα λάθη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ξεκίνησαν πολύ πιο πριν, ενδεικτικά να αναφέρουμε τον πόλεμο κατά του Ιράν και του Αφγανιστάν ή τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίστηκε τον οικονομικό κρίση του 2008. Ο Ντόναλντ Τραμπ ανέλαβε μια Αμερική που στη διεθνή σκηνή ήταν αντιμετωπιζόταν προκλήσεις και έντονη αμφισβήτηση και είχε μειωθεί η ισχύς της. Το βασικό αποτύπωμα που αφήνει είναι η απαξίωση των θεσμών και η απώλεια της ήπιας ισχύος, το ότι δηλαδή ο υπόλοιπος κόσμος σταμάτησε σε ένα βαθμό να σέβεται και να φοβάται τις ΗΠΑ.

Κίνδυνος ηθικής χρεοκοπίας της ΕΕ

-Ήταν μια δύσκολη χρονιά και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τι βαθμό θα της βάζατε όχι μόνο στη διαχείριση της πανδημίας, αλλά γενικότερα, στις αντιδράσεις της στις προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει;

-Όχι πολύ καλό βαθμό, φοβάμαι. Ίσως ένα πέντε στα δέκα, επειδή δεν απέτυχε πλήρως, το Ταμείο Ανάκαμψης για παράδειγμα είναι ένα πολύ θετικό στοιχείο, αλλά... υπάρχουν τόσα άλλα που δεν τα πήγε καθόλου καλά, όπως η διαχείριση της Τουρκίας, της Ουγγαρίας και της Πολωνίας. Ειδικά τα τρία αυτά ζητήματα αναδεικνύουν πως υπάρχει κίνδυνος ηθικής χρεοκοπίας της ΕΕ. Αν οι Ευρωπαίοι δεν θυμηθούν και δεν τιμήσουν της αξίες και τις αρχές της ΕΕ, αν δεν αντιληφθούν τη δυσάρεσκα των πολιτών για την έλλειψη δημοκρατίας, τότε στο μέλλον θα έχουν πολύ σοβαρό πρόβλημα. Οι υποχωρήσεις απέναντι στον Ταγίπ Ερντογάν και τον Βίκτορ Ορμπάν πρέπει να σταματήσουν.

-Ανεκθεν όμως αυτή η διγλωσσία δεν είναι ένα από τα θέματα που ταλαιπωρούν την ΕΕ και της δημιουργούν προβλήματα;

-Οι δυσκολίες ήταν αναμενόμενες καθώς γεωστρατηγικά συμφέροντα και επιδιώξεις. Είναι μια μεγάλη κοινότητα και επειδή δεν υπήρξε πολιτική ενοποίηση, συναντά βασικά εμπόδια διαλειτουργίας. Από τη στιγμή που είναι μια στελής ένωση, είναι και λογικό επακόλουθο να υπάρχει διγλωσσία. Πάντα γίνονται συμβιβασμοί, όμως όταν παραμερίζονται οι αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση, τότε έχουμε πρόβλημα.

-Η Βρετανία, όπως γράφατε και στο βιβλίο σας, με το Brexit εισήλθε σε ένα λυκόφως, σε ένα χειμώνα που προβλέπεται μακράς διάρκειας. Πώς κρίνετε τη διακυβέρνηση του Μπόρις Τζόνσον και την πορεία εξόδου από την ΕΕ;

-Η πανδημία εκτροχίασε τη διακυβέρνηση

του Μπόρις Τζόνσον, όμως ούτως ή άλλως τα πράγματα δεν πήγαιναν καθόλου καλά. Η κατάσταση που αντιμετωπίζουμε σήμερα δείχνει με τον χειρότερο δυνατό τρόπο όλα τα λάθη, τα κενά, τα ψέματα και την κακοδιαχείριση που έγιναν τα τελευταία πέντε χρόνια στο ζήτημα του Brexit. Δεν υπήρχε ξεκάθαρο σχέδιο και δεν υπάρχει κάποιος που να αναλαμβάνει την ευθύνη. Τώρα βγήκαν στην επιφάνεια όλα τα εσωτερικά, τα κοινωνικά, τα οποία προσπαθεί να μαζέψει ο Βρετανός Πρωθυπουργός, χωρίς όμως να τα καταφέρνει, αφού η ζημιά ήδη έχει γίνει. Η στερίλινα καταρρέει και υπάρχουν κίνδυνοι ελλείψεων σε φάρμακα, τρόφιμα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Μπαινούμε σε καταστάσεις πρωτόγνωρες, όμως υπήρχαν προειδοποιήσεις για αυτό. Ο Μπόρις Τζόνσον άφησε να περάσει ο χρόνος χωρίς να κάνει οπδήποτε, ούτε διατύπωσε βιώσιμες προτάσεις για το πώς τα πράγματα θα γίνουν καλύτερα.

-Από τη μια το Brexit, από την άλλη η

πανδημία, ο τεράστιος αριθμός των θυμάτων και οι οικονομικές συνέπειες. Μήπως η Βρετανία βιώνει αυτή τη στιγμή την τελεία καταγίδα;

-Κατ' αρχάς πρέπει να πούμε πως οι συνέπειες όλων αυτών είναι ήδη ορατές. Το τελευταίο διάστημα καταγράφεται ένα σημαντικό brain drain και ήδη πολλοί πανεπιστημιακοί, επιστήμονες, στελέχη μεγάλων εταιρειών έχουν εγκαταλείψει τη Βρετανία, ενώ πολλές εταιρείες μεταφέρουν τις έδρες τους σε χώρες της ΕΕ. Υπάρχουν εμπόδια που δυσκολεύουν πολύ αξιολόγους φοιτητές ή επαγγελματίες να εργαστούν στη χώρα και για αυτό καταγράφονται ελλείψεις προσωπικού. Η ζημιά έχει ήδη αρχίσει να γίνεται και σε διπλωματικό επίπεδο, αφού η ισχύς της Βρετανίας έχει μειωθεί. Οι επιπτώσεις είναι μεγάλες και θα πολλαπλασιαστούν αν τελικά το Λονδίνο αποχωρήσει χωρίς εμπορική συμφωνία. Η ζωή θα είναι πολύ δύσκολη και το μεγαλύτερο τίμημα θα το καταβάλουν οι πιο ευάλωτοι.

Δύσκολες μέρες για τη Βρετανία